

IL-POETA U L-HOLQIEN

Ta' VINCENT CARUANA

BOSTA poeti jsemmu l-holqien fil-poeziji taghhom. Gie li l-holqien jidhol fil-poezija mhux bhala s-suggett ewlieni, izda bhala sfond ghal xi grajja, hsieb jew suggett iehor li jkun fiha l-poezija. Meta l-holqien — bhala xi kewkba, shaba, il-bahar, ix-xemx, eċċ — insibuh bhala s-suggett ewlieni tal-poezija, naraw aktarx lill-poeta jfissrilna kif dik is-shaba, kewkba jew xi tkun, toqtu bhala poeta, kemm jekk tixghellu f'mohhu hsibijiet ferrieha kif ukoll hsibijiet ta' dwejjaq. Gie wkoll — u bosta poeti jaghmlu hekk — li l-poeta jxebbah is-shaba jew kewkba li tkun, mieghu nnifsu, jigifieri japplika ghalih innifsu xi haga mill-holqien li jara u b'xi mod toqtu jew tigbdu lejha.

Hekk naraw lil Dun Karm jaghmel fil-poezija tieghu "Il-Gerrejja u Jien". Tant jurina bic-car li se' japplika d-dghajsa ghalih innifsu li sahsitra l-isem tal-poezija semmieh "Il-Gerrejja u JIEN". Araw kif ixebbah lill-gerrejja mieghu stess:

Dalwaqt mai-hwejjeg l-ohra
fi star bla lewn titkebbeb, ja Gerrejja;
dalwaqt ma narak izjed
ghax isirqek il-lejl minn hhub ghajnejja.
Hekk jiena. Meta kbira
ix-xemx tal-Hajja hammret fuq tfuliti
u taht fewga bikrija
haddru t-tamiet fil-gonna ta' zghoziti.

Innutaw daqsxejn il-kelmiet "Hekk jiena". Il-poeta jibda billi jurina l-gerrejja fuq il-bahar fix-xemx thammar ta' filghodu. Jurihelna tifrex il-qlugh u tohrog 'il barra fuq il-mewg bla "ma tahseb f'darha". Jurihelna fl-abharnett meta regghet lura fil-qala fil-ghaxija. Imbaghad ixebbah lix-xemx thammar ta' fil-ghodu ma' zghozitu; ixebbah il-gerrejja mieghu stess; il-mewg tal-bahar mal-mewg tal-hajja. Jurina kif

ghadda minn fuq il-mewg tal-hajja bħalma l-gerrejja għaddiet minn fuq il-mewg tal-baħar, imbagħad fl-istanza ta' qabel l-aħħar iġhidilna :

Hawn issa t-tnejn nitbandlu
qegħdin fil-qala jien u d-dghajsa tiegħi
għaliex iż-żifna raqdet,
u x-xemx ta' nofs in-nhar ma għadbiex miegħi.

Kif nistghu naraw, Dun Karm ma japplikax il-gerrejja għalih innifsu f'daqsxajn ta' hsieb f'parti waħda mill-poeżija (*en passant*), iżda jgħbed paralell kontinwu bejnu u bejn il-gerrejja ma' tul il-poeżija kollha.

Hekk jagħmel ukoll l-istess poeta fil-poeżija "L-Arloġġ", fejn hu jgħid lill-arloġġ :

Għalhekk inti qalbi
timlieli bis-swied;
fil-milja tal-hajja
tfakkarni fl-imwiet.

Qegħdin naraw mela kif il-poeta jhobb ixebbah affarijiet tal-holqien miegħu nnifsu, kemm f'sens pożitiv kif ukoll f'sens negattiv. Meta ngħid li poeta jxebbah xi haġa miegħu stess pożittivament irrid nifisser li hu jgħid li hu *jrbah* dak l-oġġett. Meta jxebbah oġġett miegħu nnifsu negattivament irrid nifisser li l-poeta jgħidilna li hu ma *jrbahx* lill-oġġett. Hekk allura, rajna kif Dun Karm xebbah lil-gerrejja miegħu nnifsu pożittivament, imma Gorg Pisani, fil-poeżija "Lill-Palma Xiha" ixebbah il-palma miegħu nnifsu negattivament, għax jgħidilna li hu lill-palma ma jixxibahx magħha, li hu mhux bħalha, kif naraw f'dawn il-versi :

Jien immut, bħal warda naqa'
fl-isbaħ għodwa tal-holqien;
jien immut u inti tibqa',
tibqa' naf għal bosta żmien.

Din l-istanza turina kif Gorg Pisani japplika l-palma għalih f'sens negattiv għax jgħidilna li hu jmut, imma l-palma tibqa' tgħix. Iżda mbagħad naraw f'daqqa waħda jbidel il-

fehma tieghu, u fejn ftit qabel ġibed mill-palma tixbiha negattiva, narawh f'din l-istanza li ġejja johroġ tixbiha pozzittiva :

Le, ma nghirx ghal għomrok diemi,
le, ma rridx dat-tul ta' jiem;
jien fil-ghana nħalli qalbi
ghax fil-ghana ngħix bla tmiem.

Rajna mela kif qabel Pisani qalilna li hu ma jixxibaxx mal-palma ghax hu jmut, iżda hi tibqa' tghix hafna żmien ieħor, jiġifieri x-xebh hu negattiv. Imma f'daqqa waħda rajna kif jagħmel xebh ieħor pozzittiv billi jgħidilna li huwa wkoll jibqa' jghix għal żmien twil, anzi jghix għal dejjem fil-ghana li hareġ mill-pinna tiegħu, u għalhekk, nistgħu ngħidu li mhux biss hija tixbiha pozzittiva, iżda wkoll tixbiha superlattiva. ghax fil-ghana tiegħu jghix iżjed mill-palma.

Hekk ukoll Ġuże' Chetcuti fil-poezija "Il-Wied u Jien" għandu fejn jagħmel xebh negattiv mal-wied u għandu fejn jagħmel xebh pozzittiv. Insemu għalhekk il-versi ta' Chetcuti fejn hemm ix-xebh pozzittiv u negattiv u wara nirreferixxu għalih.

Imm'inti tghix, ma tmutx man-niżla twila
u tibqa' tħabbat fik qalb il-holqien.
X'gatt jista' jtellfek l-ghanja li mill-friegħi
tinfirex hiemda fuq il-mewġ lubien?
Hajti mhix hekk. Kemm kienet isbah darba.
Kont hieni. Imm' ghax harbu dawk is-snin?
Habbejt, u għext fil-holm, fix-xewqa mħegġa,
rajt bhalek għaddejjin sigħat helwin.

It-tixbiha negattiva qiegħda fejn jgħid "Hajti mhux hekk". Ix-xebh pozzittiv insibuh fejn jgħid lill-wied "rajt bhalek...".

M'humieq il-poeti Maltin biss li jagħmlu xebh pozzittiv jew negattiv ma' affarrijiet tal-holqien. Hekk ukoll jagħmel, ngħidu aħna, John Keats fis-sunett immortalu tiegħu li jibda "Bright star would I were steadfast as thou art", fejn innikket mill-

marda miskina li kellu jixtiequ li kien igawdi qagħda soda daqs ta' kewkba fil-firmament.

Izda ċertament dan ma jfissirx li kull meta poeta jsemmi l-holqien dejjem jagħmel tixbih bejnu stess u bejn affarijiet fil-holqien. Il-holqien jidhol bosta drabi fil-poezija bhala sfond, bhal meta l-poeta jagħtina dehra ta' tfajla rahlija tirgha n-nghaġ u jiddeskrivi l-holqien li jinsab madwar it-tfajla tan-nghaġ. Jew il-poeta jgħanni b'qalb innikkta dwar xi ħadd qiegħed jindifen fiċ-ċimiterju u jsemmi ċ-ċipress, il-fjuri fuq il-qabar, eċċ. F'dal-kas il-poeta ma jkunx semma' l-holqien bhala s-sugġett ewlieni tal-poezija biex jibni s-sugġett fuq xebh mal-holqien applikat għalih stess, iżda hawn il-holqien jidhol biss bhala sfond biex joħloq l-atmosfera meħtieġa għas-sugġett ewlieni li jista' jkun is-semplicità ta' tfajla rahlija, niket waqt li t-tebut nieżel fil-qabar, eċċ. Jista', ukoll meta l-holqien jidhol fil-poezija bhala sfond biss, jingibdu tixbihat mill-holqien bhal meta l-poeta jxebbah iċ-ċipress ma' hafna swaba' werreġja juru lejn is-sema biex jgħidulna li hemm biss tinsab il-hena dejjiema mhux fgata dejjem bin-niket. Izda f'dan il-kas it-tixbiha mehuda mill-holqien mhix is-sugġett ewlieni tal-poezija.

Ukoll meta l-holqien jissemma bhala s-sugġett ewlieni f'poezija mhux bilfors li nsibu lill-poeta jxebbah lill-nnifsu mal-holqien. Jista' l-poeta ma jagħmel l-ebda xebh personali mal-holqien, iżda jfisser biss xi tqanqil u xi hsibijiet igiblu l-holqien li għandu quddiem għajnejh. Fil-poezija "The Daffodils", William Wordsworth ma jxebbahx lill-nnifsu mal-fjuri, iżda jgħid kif dik id-dehra sabiħa ta' hafna 'daffodils' baqgħet ukoll wara li kien rahom tpaxxilu għajnejh billi jerga' jimmaginahom quddiemu. Mela, ukoll meta l-poeta japplika l-holqien għalih innifsu, mhux dejjem jagħmel xebh personali, iżda lill-holqien bosta drabi japplikah għalih billi joħloqlu hsibijiet jew tqanqil jew tifikirijiet.

Jidhol b'leima mod' jidhol, il-holqien fil-poezija, bhala sugġett ewlieni jew bhala sfond, bhala xebh persunali mal-poeta jew bhala għajn ta' tqanqil ta' ferh jew niket, dejjem insibu li l-holqien huwa għajn dejjem tfawwar għall-poezija. Tabilhaqq, kieku ma kienx hawn il-holqien ma nafx jistax ikun hawn poezija!